

Józef Mączka

Zmartwychwstanie

Niepodległość i Pamięć 18/3-4 (35-36), 98

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Uchodźcami na Węgrzech (kierowanym przez związanego z PPS śląskiego dziennikarza Henryka Sławika) – była Konstytucja 3 Maja, powstanie listopadowe oraz powstanie styczniowe. W efekcie – niemalże wszystkie obchody „narodowe” organizowane przez Polaków na Węgrzech w latach 1939-1944 obracały się wokół kolejnych rocznic tychże historycznych wydarzeń.

Na powyższym tle pamięć powstania listopadowego zaznaczyła się wyjątkowo mocno, owocując oficjalnymi obchodami rocznicowymi przygotowanymi kolejno przez różne instytucje kulturalne naddunajskiej diaspory oraz okolicznościowymi publikacjami w uchodźczych czasopismach. Pierwsza impreza tego typu, dość pospiesznie zorganizowana, z przypadkowym raczej programem, była okolicznościową akademią w 109 rocznicę wybuchu powstania przygotowaną już 29 listopada 1939 przez budapeszteński Instytut Polski (we współpracy z efemerycznym Biurem Opieki nad Uchodźcami). Impreza, której zasadniczym celem było po prostu zmanifestowanie polskiej zbiorowej obecności na Węgrzech, odbyła się z demonstracyjnym udziałem przedstawicieli Poselstwa RP w Budapeszcie i działaczy Towarzystwa Polsko-Węgierskiego oraz została krótko odnotowana na łamach niewiele wcześniej powołanego do istnienia głównego periodyku naddunajskiego uchodźstwa – „Wieści Polskich”: *Na akademię przybyli ks. biskup [Karol] Radoński, sekretarz Poselstwa RP Szczeniowski, prezes Tow. im. Adama Mickiewicza, b. min. [György] Lukács, prezes Towarzystwa Węgiersko-Polskiego Okoliczányi, radca min. Javorniczky, konsul [Józef] Zarański.*

Chór polski odśpiewał hymny węgierski i polski. Mgr Zbigniew Załęski, lektor uniw. [i dyrektor Instytutu Polskiego] wygłosił następnie przemówienie o czynie podchorążych przyjęte gorąco przez publiczność, art. dram. [Jan] Niwinski recytował wyjątki z „Kordiana” i „Rozmowę z piramidami” Słowackiego, przypominając, że obchód listopadowy zbiega się z 130 rocznicą urodzin wieszczka. W części muzyczno-wokalnej wystąpił p. Witold Łuczynski z Opery Warszawskiej, Henryk Strzeszewski oraz tercet Mieczysława Hubermana¹.

Po roku w 110-lecie wybuchu powstania główny ciężar rocznicowego obchodu wzięła na siebie mająca niewątpliwie więcej czasu na jego staranniejse przygotowanie Światlica Polska – budapeszteńska agenda kulturalno-oświatowa działającej na Węgrzech instytucji charytatywnej pn. Amerykański Komitet Pomocy Polakom („amerykańskiej” jedynie z nazwy, faktycznie zdominowanej niemal bez reszty przez Polaków), która swoją akademią zorganizowała 29 listopada 1940 r. W zwięzłym sprawozdaniu „Wieści Polskich” czytamy: *W Akademii wzięła liczny udział kolonia polska w Budapeszcie z przedstawicielami wszystkich instytucji polskich na czele. Po zagajeniu akademii przez konsula [Józefa] Zarańskiego i odśpiewaniu hymnu narodowego referat pt. Rys historyczny powstania wygłosił dr [Władysław] Dzięgiel.*